

Előszó egy sorozathoz

Lapunk szerkesztő bizottsága AZ ERDŐ olvasói számára a hazai erdők 1980. január 1-i időpontra vonatkoztatott leglényegesebb adatait hozzáférhetővé teszi.

Hazánk erdei és így az erdőket leíró legfőbb jellemzők a felszabadulás után nagymértékben és igen gyorsan változtak. A változások figyelemmel kísérése mindig nehéz feladat volt, de ellátására igazán az adott módot, hogy a MÉM Erdőrendezési Szolgálat (ill. ennek jogelődje) az ország összes erdejének adatait számítógépre vitte. Az 1980. január 1-i munka a harmadik ebben a sorban (előtte 1976-ban és 1978-ban történt aktualizálás) és az adatok feldolgozói felhasználták az első két alkalommal szerzett tapasztalatokat. Általános az a vélemény, hogy az erdőknek ezek a jellemzői a valóságot a leghűbben tükrözik.

Nem célunk az erdők aktualizált adatainak túlzottan részletes ismertetése, hanem az, hogy a leglényegesebb és ma még időszerűnek tekinthető adatokat közöljük abból a célból is, hogy az országos áttekintés lehetősége segítse kinek-kinek a saját munkája beillesztését a nagy egészbe. A technikai megoldást úgy véltük gyakorlatiasnak, hogy a teljes sorozat a lap ugyanazon évfolyamában (kötetében) jelenjék meg.

A kocsányostölgy, a kocsánytalan tölgy, a csertölgy, a bükk, a gyertyán és az akác fajfajokat szál- és sarjerdőre elkülönítve ismertetjük, a nemesnyárákat összevontan és — természetesen — az erdeifenyőt és a feketefenyőt csak a megfelelő eredetben. A felsorolt fajfajok az 1980. január 1-én faállománnyal borított területnek mintegy 87⁰/₀-át, az élőfakészletnek közel 89⁰/₀-át képviselik. Az ismertetésre nem kerülő kemény lombos fajfajok (terület: 5⁰/₀, élőfakészlet: 4⁰/₀), lágy lombos fajfajok (terület: 7⁰/₀, élőfakészlet: 6⁰/₀) és fenyők (terület: 1⁰/₀, élőfakészlet: 1⁰/₀) együttesen a terület 13⁰/₀-át, s az élőfakészlet 11⁰/₀-át adják.

A szerkesztő bizottság bízik abban, hogy az ország erdeinek ilyen ismertetése az olvasókat segíti mindennapos munkájukban.

Megjegyzések kocsányostölgyeseinkről

Területfoglalás

A kocsányostölgy a hazai erdők egyik jellegzetes fajfaja. 128,8 ezer hektárt, az ország 1980. január 1-én faállománnyal borított területének 8,8⁰/₀-át foglalta el. Ebből a szálerdő 116,2 ezer hektár, a sarjerdő 12,6 ezer hektár. Összes kocsányostölgyesünknek tehát kereken az egytizede eredt sarjról. Ennek is egyik jellemzője, hogy a 30 évesnél fiatalabb sarjasok összes területe nem éri el az ezer hektárt, ugyanakkor a 30—70 éves sarjeredetű kocsányostölgyesek területe 10 éves korosztályonként a 2000 hektárt is meghaladja.

A kocsányostölgy a nagyarányú erdőtelepítések egyik fajfaja volt. Ezért fiatalabb 30 évnél a szálerdőknek mintegy a fele. Az említett körülmények azonban a fajfaj mindkét eredetében azt is jelentik, hogy a korosztályok (és ebből eredően a vágásérettségi viszonyok is) jelentős aránytalanságot mutatnak.

Elterjedés

A Duna—Tisza köze északi részén és az Északi-Középhegységben kevés, az Alföldön és a Dunántúl északi részén némileg több, s a Dunántúl déli részén a legtöbb (51,2 ezer hektár) található. Az egy megyére eső legnagyobb terület Somogy megyében (27,5 ezer hektár) van.

Élőfakészlet

A kocsányostölgy szálerdők élőfakészlete 23,5 millió m³, a sarjerdőké 3,1 millió m³, együttesen 26,6 millió m³. Ez a hazai erdők összes élőfakészletének

10,5⁰/₀-a. Az élőkészlet-arány tehát nagyobb a területarányánál. Ez jórészt arra utal, hogy a fafaj vágásérettségi kora némileg nagyobb az átlagosnál, és így e fafajnak hosszabb időtartam áll rendelkezésére az élőkészlet felhalmozásához.

Hektáronkénti fatömeg

A leírtak tükröződnek a hektáronkénti fatömegadatokban is (szálerdők: 201,9 m³/ha, sarjerdők: 246,5 m³/ha). Ha a hektáronkénti fatömegadatok alakulását korosztályonként ábrázoljuk, a szál- és a sarjerdő fatömeggörbéje a 31—40 éves korosztályban metszi egymást. E kor elérése után a szálerdő fatömege következetesen és jelentősen nagyobb. Végül is abban, hogy a sarjerdő átlagos fatömege nagyobb, abban a korosztályok már említett aránytalansága játszik szerepet: minthogy alig van fiatal sarjerdőnk, a sarjerdők átlagos kora jóval nagyobb a szálerdőkénél.

A megyei adatok elemzése (a szálerdők átlagos korának és hektáronkénti fatömegének összehasonlító vizsgálata korrelációs számítással) szoros kapcsolatot jelez: $r = +0,972$.

Az optimum földrajzi helye

A leggyorsabban növekvő kocsányostölgyesek a zalai erdőkben találhatók: mintegy 90 éves korukban válnak vágáséretté s ekkor közel 450 m³/ha véghasználati fatömeget adnak. Ezeket követik Vas, Veszprém, Somogy és Baranya megyék kocsányostölgyesei.

Vágásérettségi adatok

A szálerdők véghasználati hozami területe 1441 hektár, a sarjerdőké 177 hektár, együttesen 1618 hektár. Ezekből következően, a szálerdők átlagos vágásérettségi kora 80,6 év, a sarjerdőké 71,7 év.

Amint azt már említettük, a korosztályok erős aránytalanságából is következik, hogy — elsősorban a szálerdőkben — a legközelebbi 30 éven belül arányos vágásérettségi helyzet nem alakulhat ki. Ez idő alatt — 10—10 évenként javuló irányzattal — mintegy 34 ezer hektáron válnak vágáséretté faállományok. Ez évente kb. 300 hektárral kisebb az arányosnál. Ugyanez a sarjerdőkben némileg kedvezőbb, de a sarjerdők egészében kis területe nem ad módot jelentősebb véghasználatra.

Véghasználati kitermelési lehetőség

A kocsányostölgy szál- és sarjerdőkben együttesen 30 esztendős perspektíva figyelembevételével évi, kb. 1400 hektár vágásterületen, mintegy 500 ezer bruttó m³ véghasználati fakitermelés folytatható.

Dr. Sali Emil